

CICLE INICIAL

Bona ortografia sense esforç

GUIA DIDÀCTICA PEL PROFESSORAT

Índex

Objectiu d'aquesta guia	3
Introducció	3
Concepte d'ortografia.....	3
Objectius dels quaderns	3
Condicions prèvies per poder usar aquests quaderns	4
Un advertiment	4
Ús dels quaderns als diferents cicles.....	4
Resum d'un enfocament innovador.....	5
Ensenyar estratègies mentals.	6
Què hem d'ensenyar als nostres alumnes?	7
Formulació de l'estratègia ortogràfica correcta	8
El vocabulari bàsic	9
Avaluació	9
Estructura de la guia didàctica	10
Agraïments	10
Comentaris Quadern Educació Cicle Inicial.....	11

Objectiu d'aquesta guia

Aquesta guia ha de servir per treure el màxim profit als quaderns BONA ORTOGRAFIA SENSE ESFORÇ.

Els quaderns no ensenyen normes ortogràfiques, sinó l'estratègia que segueixen les persones amb bona ortografia. Un cop aquesta estratègia s'ha automatitzat, l'ortografia s'aprèn sense esforç. Aquesta metodologia es basa en una branca aplicada de la psicologia: la Programació Neurolingüística.

Per ampliar informació sobre la base teòrica en la qual es basen els quaderns, podeu llegir un document d'unes 60 pàgines a www.ortografia.cat o a www.danielgabarro.cat. El document és de descàrrega gratuïta.

Introducció.

Concepte d'ortografia

Aquí utilitzem el terme *Ortografia* com a sinònim d'*escriptura correcta* de paraules. Entenem que l'important és que s'escrigui, per exemple, *hora* amb *h*, al marge que es conegui o s'ignori la norma o l'excepció que inclou aquesta paraula.

Objectius dels quaderns

Els quaderns BONA ORTOGRAFIA SENSE ESFORÇ persegueixen els objectius següents:

- Ajudar l'alumnat a escriure les paraules d'acord amb **les normes socials establertes**.
- Proporcionar-los uns **mètodes i tècniques** per incorporar les paraules noves que van sorgint al llarg de l'escolaritat i, en definitiva, de la vida.
- Facilitar que aquestes tècniques **s'automatitzin** i, un cop practicades, es realitzin de forma inconscient.
- Desenvolupar en l'alumnat una **consciència ortogràfica i una autoexigència** vers els seus escrits.
- Desenvolupar la seva memòria, essencialment la **memòria visual**.
- Incrementar la capacitat de **generalització** entesa com a aptitud per aplicar a paraules noves els coneixements de l'estructura de paraules apreses amb anterioritat.

En definitiva, tots aquests objectius poden **resumir-se** en un de molt senzill:

Aconseguir que l'alumnat **escrigui correctament les paraules que utilitzin**.

Condicions prèvies per poder usar aquests quaderns

Les condicions prèvies per treure profit d'aquests quaderns són:

- a) Ser capaç d'escriure i **llegir de forma àgil**.
- b) Ser **conscients de l'arbitrarietat de l'escriptura**, és a dir, saber que les paraules sovint no s'escriuen com sonen.
- c) Estar decidit a millorar. Sense **motivació** ni voluntat, no hi ha millora possible.

Un advertiment:

Les nostres propostes de treball s'han demostrat útils per a la gran majoria dels alumnes i han donat resultats excel·lents en poques setmanes (generalment en menys d'un trimestre). No obstant això, sempre ens hem trobat amb alguns alumnes que, a pesar del treball realitzat, no han avançat prou.

Volíem deixar aquest punt ben clar per respecte a la veritat. La nostra proposta no és universal, ni màgica: té els seus límits, els quals, en general, coincideixen amb les persones que tenen estructures dislèxiques o paradislèxiques (grans dificultats de lectura i escriptura).

Ús dels quaderns als diferents cicles

El **quadern de CI** només es pot fer servir a partir del moment en què l'alumnat escriu amb una certa fluïdesa. No hem de córrer per utilitzar-lo: fer-lo servir quan encara escriuen tot descomponent en sons els mots que volen posar seria perdre el temps. Segurament el segon trimestre de segon de primària seria un bon moment per utilitzar aquest quadern.

Els **quaderns de CM i CS** poden fer-se servir preferiblement al primer curs del cicle; així trauran molt més profit del treball ortogràfic que es faci a continuació i ens assegurarem que tot l'alumnat domina l'estratègia mental adequada en escriure.

El **quadern d'ESO/Batxillerat** pot fer-se servir en qualsevol moment del cicle ja sigui en grups de classe, crèdits de reforç o grups de suport.

El d'**Educació de Persones Adultes** també pot usar-se en el moment que es cregui més oportú un cop s'escriu de forma fluïda.

Si es treballa amb alumnat d'educació especial o que manifesta especials dificultats lingüístiques es pot optar per usar els quaderns d'un cicle anterior al que estiguin cursant: els serà més fàcil i obtindran resultats similars. Igualment, agafant exercicis concrets d'altres cicles podem obtenir alguns recursos per fer exercicis d'ampliacions.

IMPORTANT: Un cop l'alumnat ha automatitzat l'estratègia ortogràfica visual NO cal fer a cada cicle el quadern següent. Simplement s'ha de treballar l'ortografia de la manera habitual: els resultats milloraran espectacularment.

Estructura de la guia didàctica

Aquesta guia didàctica, a més d'aquesta presentació teòrica, ofereix una estructura per a totes les pàgines dels quaderns de l'alumnat. L'estructura és la següent:

Objectiu de la pàgina o pàgines: què es vol aconseguir explicat d'una forma molt breu.

Tasca que es proposa: pistes per treure el màxim partit dels exercicis concrets del quadern.

Possibilitats d'ampliació: altres opcions que poden fer-se abans o després d'haver fet l'exercici en qüestió.

Altres: observacions que semblen d'interès i que estan relacionades amb la tasca presentada als quaderns de l'alumnat...

Agraïments

La realització d'aquest material ha estat possible gràcies a una llicència retribuïda concedida pel *Departament d'Educació i Universitats de la Generalitat de Catalunya* (DOGC núm.: 4699 de 17.8.2006).

S'agraeix el suport rebut per la doctora **Maite Pró** de Blanquerna i, molt especialment, de la **Conxita Puigarnau Gracia** amb qui vaig iniciar-me en el tema de l'ortografia i la PNL, sense ella aquesta obra mai no hauria vist la llum.

Resum d'un enfocament innovador

Ensenyar estratègies mentals.

Abans de continuar ens agradaria remarcar la importància d'ensenyar les estratègies mentals necessàries perquè el treball ortogràfic tingui èxit. Prengui's un temps per respondre la qüestió següent:

Com sap que "*sap escriure*" una paraula tan senzilla com *hora*? Com està segur/a de la seva escriptura?

Moltes persones creuen que coneixen l'escriptura d'una paraula remetent-se a normes ortogràfiques, però una paraula en castellà escollida a l'atzar té tretze possibilitats davant de catorze de no estar inclosa en cap norma (i fins i tot menys possibilitats en català!). Però encara que l'escriptura d'una paraula pugui explicar-se a través d'una norma, les persones amb bona ortografia gairebé mai acudim a ella abans d'escriure-la, sinó que acudim a la normativa només en cas de dubte.

Però, per què *hora* s'escriu així? Ha trobat alguna norma que li expliqui per què porta *h*? I si l'ha trobada, ha recorregut a aquesta norma abans d'escriure el mot o, simplement, "*sabia*" la paraula?

La majoria dels i les ensenyants se sorprenden quan reflexionen sobre aquest tema. Simplement "*saben*" la paraula, però no són conscients de quin és el procés que els duu a "saber-la".

No obstant això, en la pràctica com ensenyem els alumnes a "saber" les paraules?

Generalment, prescindim del procés mental que nosaltres fem i ens dediquem a una sèrie d'activitats de les quals pressuposem la utilitat, com per exemple:

- o Dictat
- o Dictat preparat
- o Escriure tres frases amb les paraules...
- o Copiar deu vegades les paraules...
- o Sopa de lletres
- o Mots encreuats
- o Missatges xifrats
- o Memorització de normes ortogràfiques
- o Aplicació d'una norma a una col·lecció de paraules
- o Màquines de fabricar paraules a partir de síl·labes donades
- o Subratllar la lletra difícil
- o Buscar tres paraules de la mateixa família...
- o Buscar tres paraules amb la lletra "x"...
- o Copiar
- o Fitxers de classe

- o Diccionari
- o Dictat per parelles des de racons de la classe...
- o Escriure frases amb un nombre predeterminat de paraules o determinades lletres.
- o Escriure frases amb unes paraules o lletres prefixades.
- o Etc.

Aquestes activitats són útils per a uns alumnes però per a uns altres no. Per què? La nostra resposta és contundent: senzillament el procés intel·lectual o estratègia mental utilitzada pels uns i els altres és diferent. De la mateixa manera que una batedora, una liquidadora i un aspirador reben electricitat i la transformen a través d'un motor per liquar, aspirar o batre, també les persones que reben informacions i les transformen a través de processos mentals diferents produeixen resultats desiguals.

Nosaltres creiem que, abans de res, hem d'ensenyar els nostres i les nostres alumnes a fer el mateix procés mental que ens ha dut a nosaltres a dominar l'ortografia. Ensenyar el procés mental ortogràfic correcte ha de ser la nostra prioritat. Però, què vol dir això exactament?

Què hem d'ensenyar als nostres alumnes?

Volem destacar que anem a ensenyar un procés, no un conjunt de normes, un vocabulari o uns trucs per escriure millor. Quan dominin el procés de forma automàtica, la seva millora serà contínua, igual que els passa a totes les persones que tenen bona ortografia: poden o no conèixer una paraula, però quan la vegin escrita ja no l'oblidaran.

Dotar els nostres alumnes d'una estratègia que processi tot el vocabulari al qual tinguin accés és dotar-los de la possibilitat de millorar tant ara com en el futur i, a més, en totes les llengües que estudiïn, ja que el procés mental sempre és el mateix.

Vegem ara quin és el **procés de les persones que tenen bona ortografia** i, per tant, el que haurérem d'ensenyar:

- 1) Les persones amb bona ortografia quan escolten o es diuen una paraula que volen escriure el que fan és **veure la imatge mental d'aquella paraula**. L'escriptura es converteix en una "còpia" de la paraula que prèviament han emmagatzemat en la seva ment.

Les persones amb mala ortografia segueixen altres estratègies:

- o Quan escolten una paraula, com per exemple *núvol*, pot ser que s'imaginin un núvol.
- o També pot succeir que repeteixin el vocable per decidir si l'escriuen amb *v* o *b*, quan en realitat sonen igual i no poden diferenciar-se auditivament.
- o Una altra possibilitat és que cerquin en les sensacions que els provoca tal paraula. Una bonica

forma d'inspirar-se i fer poesia, però una pèssima manera d'aprendre ortografia.

2) Les persones amb bona ortografia **noten si la imatge que tenen de la paraula és prou bona com per escriure-la amb plena seguretat**. En aquest cas, automàticament passen al pas següent, descrit en l'apartat 3.

És possible, però, que percebin la imatge de la paraula com a insegura: fosca, borrosa, massa petita o fins i tot que els falti la imatge i no estiguin segures de poder-la escriure correctament. Aquesta sensació d'inseguretat els duu a actuar en conseqüència:

Consulten el diccionari, pregunten algú, busquen un sinònim, tracten d'encaixar la paraula en una norma, sobretot si es tracta d'un accent o similar, etc.

En tots els casos, una persona amb bona estratègia ortogràfica guardarà la imatge de la paraula per al futur i, possiblement, ja no tornarà a dubtar de l'escriptura d'aquesta paraula en concret.

3) Finalment, **escriuen la paraula** la imatge de la qual tenen emmagatzemada en la seva ment i han reconeguda amb plena seguretat.

Com es pot suposar, aquest procés d'escriptura es realitza **inconscientment i a gran velocitat**. Per això, poques persones saben exactament què fan quan escriuen.

Convidem de nou el lector o la lectora a reflexionar sobre com sap que escriu correctament una paraula. Pot pensar, per exemple, en noms de ciutats conegudes, productes de cuina, animals, marques d'electrodomèstics o cotxes, etc.

Com té el lector/a la seguretat que sap escriure-les? Sens dubte perquè realitza, en essència, els mateixos passos que hem descrit: "veu" la paraula en la seva ment, té una sensació de seguretat i es troba en disposició d'escriure-la amb seguretat.

Formulació de l'estratègia ortogràfica correcta

El procés, que hem descrit en l'apartat anterior i que, lògicament, és una simplificació de les múltiples variables que es donen en la realitat, pot transcriure's com si fos una fórmula matemàtica:

Audició *Record* *Sensació de* *Escriptura*
correcta + *visual* + *seguretat* = *correcta*

Aquest procés és el que hem d'ensenyar als estudiants abans d'abordar sistemàticament l'estudi de

l'ortografia. La forma de fer-lo és extraordinàriament simple amb els quaderns que hem dissenyat. Igualment, convidem el lector o la lectora a llegir el llibret ampliat que tenim penjat a la pàgina web www.ortografia.cat i a www.danielgabarro.cat, així com a veure el vídeo explicatiu que també es troba en aquells webs.

El vocabulari bàsic

Tradicionalment no donem gens d'importància als vocabularis bàsics en estudiar ortografia i això és un gran error. En castellà hi ha cinc paraules que produeixen el 10% dels errors ortogràfics. En català falten dades fiables, però la concentració d'errades en certes paraules clau és una evidència per la majoria dels docents.

Si una persona en un sol dia aprèn aquestes cinc paraules pot estar segura d'haver millorat en un 10% el seu nivell ortogràfic. La raó és molt senzilla: aquestes paraules s'utilitzen molt i molt sovint s'escriuen malament.

Altres autors afirmen que coneixent quinze paraules es domina... el 30% dels errors! I coneixent-ne 67, els errors disminueixen un 60%!

Així doncs, és possible que els nostres alumnes millorin espectacularment si dominen les paraules que més s'utilitzen i més errors provoquen.

Als nostres quaderns s'ensenya a adquirir de forma automàtica una estratègia ortogràfica correcta, però també es fan exercicis amb vocabulari i s'anima cada alumne/a a superar el seu vocabulari bàsic. Després de l'explicació anterior suposem que tothom entendreà la importància de fer-ho així.

Avaluació

La millor manera d'avaluar un alumne/a és mesurar el tant per cent de faltes ortogràfiques que realitza en un moment donat i, un temps després, mesurar la disminució d'aquest tant per cent.

Per fer-ho es poden agafar textos diversos i comptar el nombre de paraules mal escrites (si en una paraula s'han fet tres faltes només compta com un sol error: el problema és que desconeix aquella paraula), ho multipliquem per cent i ho dividim pel nombre total de mots: així tindrem el tant per cent d'errors d'aquell/a alumne/a concret/a. Perquè sigui significatiu hem d'avaluar a partir d'un mínim de tres-cents paraules (podem usar més d'un text del mateix infant).

És convenient explicitar a l'alumne/a quantes faltes fa i dir-li que s'espera que les redueixi. Això fa que l'alumnat entengui que ha de focalitzar la seva atenció i abandoni un paper passiu.

Per una altra banda, en molts llocs no dominar l'ortografia no té cap conseqüència real més enllà d'un

comentari desaprovalor per part del mestre o la mestra: "*T'hauries d'esforçar més*", etc. En aquest context és difícil que l'alumne/a vegi la utilitat de fer-ho bé, ja que no té conseqüències diferents de fer-ho malament.

En canvi, indicar que per passar el nivell del curs i "*aprovar el curs*" cal tenir un nivell determinat de faltes ortogràfiques fa aterrar gran part de l'alumnat i els ajuda a valorar les conseqüències i a fer un esforç (especialment en un moment històric en què molts mestres consideren que a l'alumnat els costa fer esforços això és especialment important).

Comentaris Quadern Cicle Inicial

Pàgines 2-3

Objectiu:

Presentar la idea clau del quadern: per tenir bona ortografia s'ha d'aplicar la memòria visual. Les persones amb bona ortografia VEUEN al seu cap les paraules i les COPIEN del seu cap. Dir-se les paraules no és una bona estratègia ortogràfica. Notar les paraules, òbviament, tampoc és una bona estratègia per tenir bona ortografia.

Tasca que es proposa:

Llegir el còmic i comentar-lo per assegurar-nos que la idea clau del quadern queda clara.

Possibilitats d'ampliació:

Aprofitar l'ocasió per establir un diàleg sobre com "sap" cada alumne i alumna com s'escriu un mot determinat. També investigar sobre com s'està segur o segura de no saber escriure una paraula: en general les persones amb bona ortografia saben que la desconeixen perquè no tenen una imatge de la paraula prou clara com per escriure-la sense dubtes.

Fer altres diàlegs sobre processos mentals en matemàtiques, en geografia, en anglès, etc pot ser una bona idea. De fet, la memòria visual és important per moltes coses (recordar mapes, il·lustracions, geometria...), però en canvi la memòria auditiva és important per altres coses (taules de multiplicar, poesia, redacció...) i la memòria física o cinestèsica és important per altres coses (educació física, art, teatre...).

Altres:

Els llibres d'Antoine de la Garanderie ("Pedagogia del mitjans d'aprendre" i "Comprendre i imaginar" editats per Barcanova) poden obrir noves perspectives en aquesta línia, ja que treballa a partir dels processos mentals de l'alumnat. També són recomanables, en menor mesures, els llibres sobre kinesologia o Programació Neurolingüística. Cal haver fet l'avaluació inicial del curs en tant per cent.

Pàgina 4 i 32

Objectiu:

Assegurar-nos que totes les persones de la classe tenen desenvolupada mínimament la memòria visual.

Tasca que es proposa:

Retallar les fruites i verdures que estan la plana 32. Treballar per parelles: una persona posa UNA fruita o verdura a un dels tres rectangles de la pàgina. El company/a retira el quadern de manera que no pugui veure'l i realitza TRES preguntes del company/a del tipus "Què hi ha al primer rectangle?" "Què hi ha al rectangle del mig?" "En quin rectangle està la poma?", etc. Les respostes poden ser: "al rectangle del mig no hi ha res", "No hi ha cap poma", "Al rectangle d'abaix hi ha una pera", etc.

Els papers s'intercanvien: qui preguntava ara contesta i a l'inrevés. Es fan varies rondes de preguntes canviant de paper cada cop.

Si s'ha fet bé, la propera vegada s'afegeix una fruita o verdura més. L'objectiu és ser capaç de recordar visualment sense mirar el quadern el màxim número de fruites i verdures tot contestant correctament les preguntes del company/a (qui fa les preguntes sí pot mirar).

Possibilitats d'ampliació:

Podem suggerir que cada persona porti retallats 6 objectes de casa (van molt bé els fulletons publicitaris de súpers o altres botigues).

Altres:

És convenient guardar les fruites en un sobre o similar per no prendre-les. Així es pot repetir l'exercici dos o tres o més cops fins que la pràctica totalitat de la classe recordi un mínim de 3 fruites o verdures de manera visual.

Podem suggerir a aquells/es que tenen més dificultat que practiquin a casa, o que practiquin amb altres companys/es de la classe a estones dins l'horari escolar.

Pàgines 5 i 31

Objectiu:

Seguir treballant l'enfortiment de la memòria visual.

Tasca que es proposa:

Recordar el lloc, color i forma d'una sèrie de figures (de la pàgina 31) tot usant la memòria visual.

Es fa de la mateixa manera que la pàgina anterior, però aquí es poden fer preguntes de l'estil: la figura vermella quina figura és? El quadrat quin color té? A quin lloc està la figura verda? Quina figura està

